

Borsodi Földrajzi Évkönyv
1962. III.-IV.

A LEGYESBÉNYEI FÜLŐHEGY BARLANGJAI

KUCHTA GYULA

A Bükk országosan ismert arról, hogy itt a mészkő száz és száz kisebb-nagyobb üreget zár magába. A hegység nagy részét a jól karsztosodó, tehát barlangképződésre kiválóan alkalmas mészkő alkotja.

Az azonban kevésbé ismert tény, hogy megyénkben a jól karsztosodó mészkövön kívül másféle kőzetben is képződött barlang, még hozzá olyan kőzetben, amely vulkáni eredetű és kovásodott is.

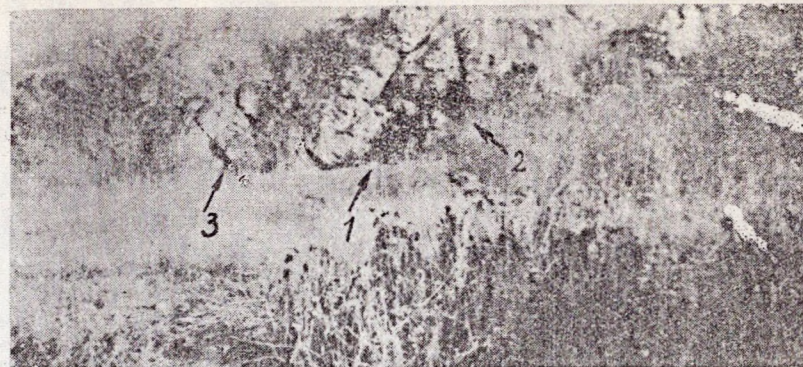
A „Szerencsi sziget-hegység” néven ismert hegycsoport egyik, Ny-i tagja a Legyesbénye mellett emelkedő Fülőhegy. 1960 őszén itt végeztem speleológiai kutatást, ennek során 10 barlangot vettem nyilvántartásba. Az elvégzett dokumentációs kutatás eredménye az alábbiakban foglalható össze:

A Legyesbénye közvetlen szomszédságában emelkedő Fülőhegyen lépten-nyomon sziklákba botlunk, melyek a gyérfüvű talajból merednek elénk, sőt a hegy K-i oldalán, nem sokkal lejjebb a csúcstól, a sziklákat több méter magas és több méter széles szirtek váltják fel. A hegy Ny-i oldalán van a legnagyobb szirt, több mint 10 m-es a falura tekintő fala.

A hegyen található szirtek közül négyben van barlang. Természetesen, egyik sem olyan hatalmas méretű, mint amilyenek a karsztvidéken fordulnak elő. Méretük, kifejlődésük, jellegük alapján azonban a barlangok közé kell sorolnunk őket, mivel megjelenésük ~~barlangokra~~ a barlangokra használatos gyakorlati kritériumot, ~~néhány esetben~~ méretük és egynél több oldaluk van.

Szirtek, sziklák, kőtömbök anyaga a hegy legnagyobb részén ~~átkovásodott~~ ~~horst~~ ~~akóves~~, apró lapillis riolittufa. Egyes szirtek teljes egészében ~~hidrokvarcit~~ ~~kvarcit~~ ~~ből~~ állanak, itt-ott előfordul hidrokvarcitbreccia és hidrokvarcitos riolittufa breccia is.

A hegy ~~szaklata~~ ~~szaka~~ a hegységben megfigyelt É-D-i irányú törésvonalok ~~egyikével~~ kapcsolatos. E törésvonal mentén törtek fel ~~azok a~~ ~~magasforrások~~, melyek a hegyet alkotó riolittufát ~~átkovási-~~ ~~tozták~~ és ~~nyomukban~~ ~~feltörek~~ megjelentek a hidrokvarcit kitöltések. ~~Minden a~~ ~~normálisan~~ történt. A többé-kevésbé ma is mű-

A legyesbényei Fülőhegy sziklafala. 1. Nagybarlang, 2. Felsőbarlang, 3. Kisbarlang.

kődő hegylábú langyos források később, a felső mediterránban kezdenek feltörni, az előzőre merőleges K—Ny-i irányú törésvonal mentén, mely egyben le is zárja a hegységet az Alföld felé.

Általában a barlangok (főleg a Ny-i szirtbeliek) kialakulása egyenes következménye a szarmata-kori forrásműködésnek. Ugyanis a fülőhegyi tufák sósavval kissé pezsegnek, és ez bizonyos kalciumtartalomra utal. A kalcium, mint ismeretes, kalciumkarbonát alakban könnyű prédája a víz oldó tevékenységének.

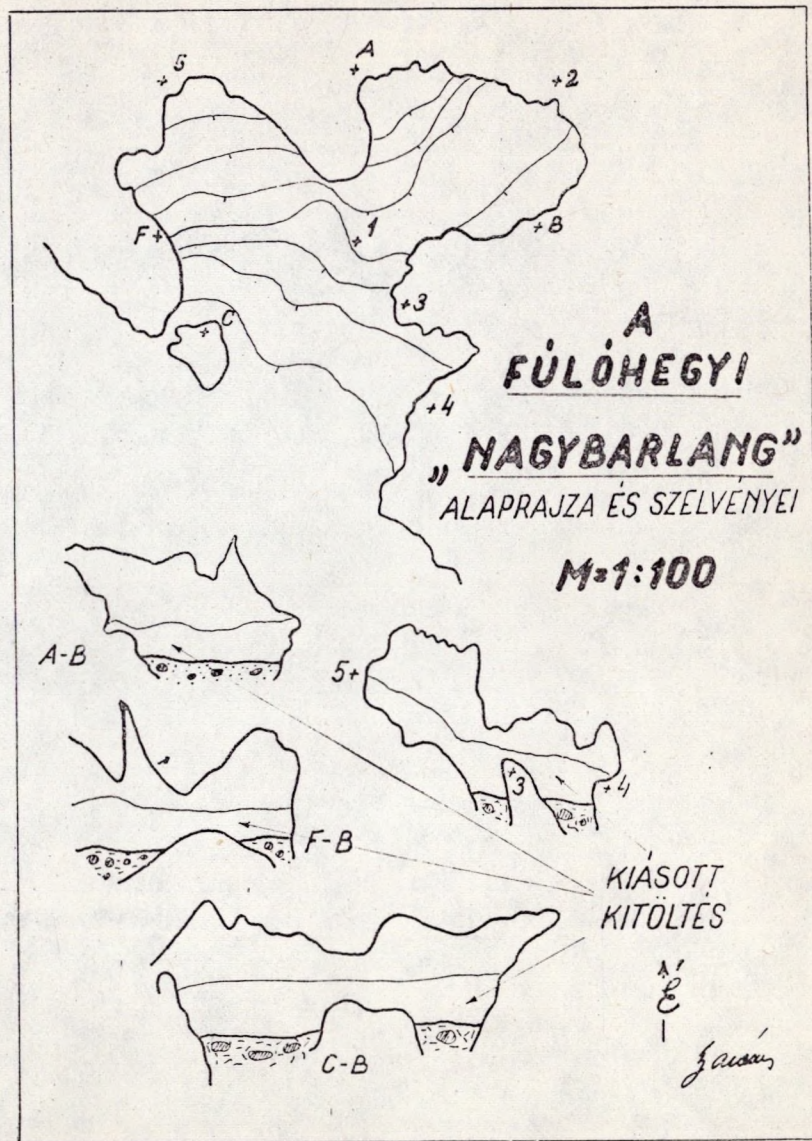
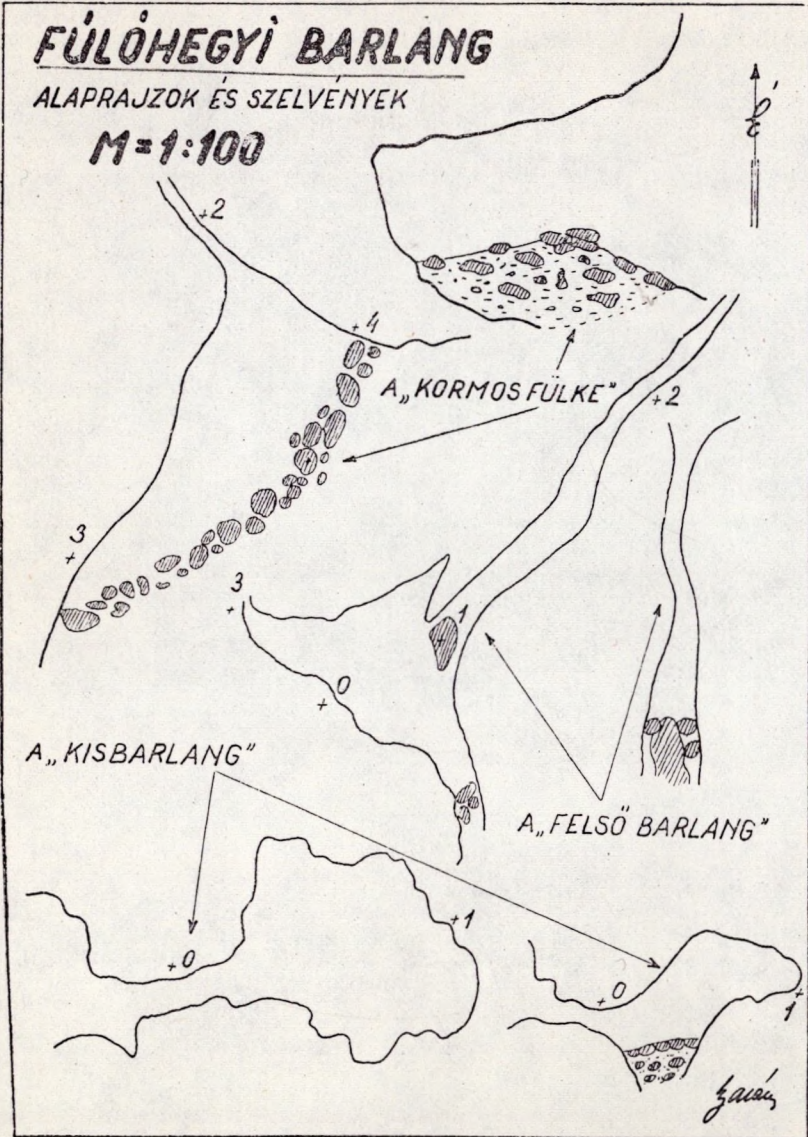
Dr. Hoffer András a Szerencsi sziget-hegységről írt monográfiájában a szarmata-kori melegforrás megváltozott összetételével indokolja a barlangok keletkezését. A melegforrás vizébe bizonyára több vagy éppen sok kalcium került, azonkívül a víz szénsavassá is változott, ezért az inkább oldott, mint lerakott.

Dr. Hoffer kőzettani vizsgálatai bizonyítják, hogy az itteni alap-tufába több plagioklász jutott, mint a szomszédos hegyek kőzetébe, s ezeknek kalciumja szolgáltatva a kalcit Ca elemét. Így a kőzet a kalcium révén könnyen oldhatóvá vált.

Mindkét elgondolást az igazolja, hogy a barlangok és a szirtek tele vannak ökolnyai, fejnői, sőt kishordónyi, gömbölyített felületű üregekkel, és a kőtömbök sarkai mindenütt gömbölyítettek. Am legfőképpen az a tény igazolja a kőzet oldhatóságát, hogy a barlangok egyáltalában kialakulhattak. Ugyanis a barlangok fejlődése, tehát lényegében véve maga az evakuációs folyamat mindig igényel bizonyos mérvű hidroaktivitást is.

A barlang kialakulásához rendszerint egy tektonikai eredetű kőzetrés az első lépés, ennek nyomai a fülőhegyi barlang ~~mindegyikénél~~ felfedezhetők. L. gale

A következő lépés maga az evakuáció (üregesedés), s a fülő-

hegyi barlangoknál ennek kisebb-nagyobb mérvű nyomai, jelei már szintén megtalálhatók.

Általánosságban ennyit a fülóhegyi barlangokról és kőzetükről. A továbbiakban sorra vesszük a megvizsgált 10 barlangot, és rövid leírást adunk róluk.

Fülóhegyi „nagybarlang”.

Egy nagyobb bejárat részből és egy hátsó kisebb teremből áll. A barlang teljes hossza: 8,90 m. Az első terem szélessége: 10,60 m, a másodiké 4,60 m. Az első terem legnagyobb magassága 3,30 m, a másodiké 2,70 m.

A két terem között levő kőküszöb tulajdonképpen egy sima felülettel elváló réteglap, mely a kőzet eredeti települését jelzi, a felület dőlése DDK-i és 30°-os.

A hátsó, kisebb terem É-i oldalában kissé felfelé haladó, csőszzerű fülke látszik. Ehhez hasonló van az első teremben is, és ez is az É-i oldalon helyezkedik el.

A főbejáratától mintegy 2 m-re egy másik, kisebb, törmelékkel teli keskeny bejárat található.

A barlangot 1932-ben dr. Petrikovits László megásatta. Már előzőleg, 1910-ben két térképező mérnök kutatott itt, kutatásaik nyomait Petrikovits megtalálta. A térképen látható kitöltés-szintet fekete vonal alakjában a barlang oldalában látjuk végighúzódní, ezt az ásatás alkalmával rögzítették. Közvetlenül a bejáratnál levő szakaszból pattintott kova és obszidián eszközök, bronz- és középkori leletek, három-osztatú nyílhegy, valamint VI. századbéli vasfokos és embercsontok kerültek elő összekeveredetten.

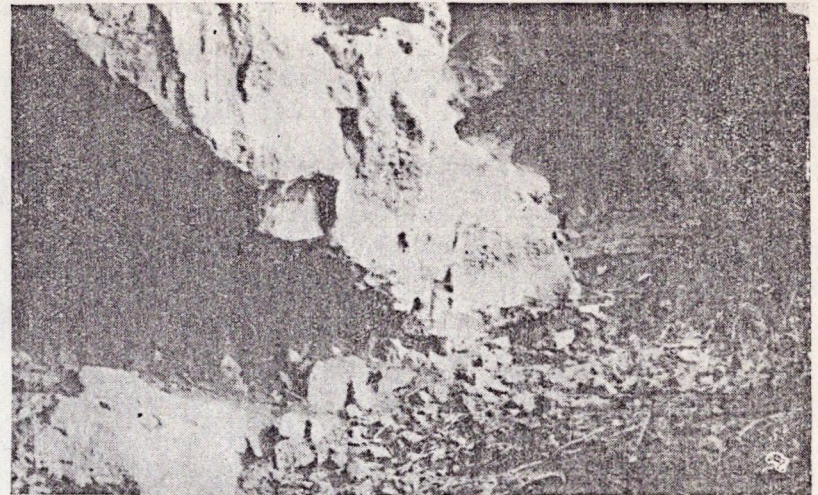
A barlang első, terembei kitöltésének felső 1 m-es szintje hamut, középkori és újkori cserepeket rejtett. A következő méter felső részében igen kevés népvándorlás korabeli cserepet, alsó részében pedig tűzhelyet, számos bronzkori cserepet, valamint obszidián sílexet talált az ásatást végző. A harmadik méter felső részében néhány bükki típusú neolit cserép és pár darab apró sílex volt.

A belső, kisebb terem kitöltését 1 m mélységig ásatta le Petrikovits, ott bronzkori cserepeket és egy bronz gombot talált.

A barlang mennyezete, különösen az első terem felett, hajszárperepésekkel, igen keskeny kőzetrésekkel sűrűn átjárt, emiatt esős időben állandóan csepeg.

Fülóhegyi „felsőbarlang”.

Ugyanabban a szirtben van, ahol az előző, attól néhány méterre D-re és feljebb. Teljes hossza 5,30 m, magassága 3 m, szélessége az elején 3,10 m, a közepe táján 0,50—0,60 m, majd innen fokozatosan elkeskenyedik.

A „Nagybarlang” előtere. A kép baloldalán látható sötét rész a kisebbik fülkébe vezet.

Fülóhegyi „kisbarlang”.

A „nagybarlang”-ot magában foglaló szirt É-i végén van. Alacsony, szűk bejárata bent kiszélesedik és magasodik. Teljes hossza 3,60 m, szélessége 3,50 m, magassága a bejáratnál 0,80 m, belső, legnagyobb magassága 1,60 m.

Petrikovits ebben is végzett ásatást, azonban a kitöltés úgyszólván teljesen törmelékből, szikladarabokból állt, s nemsokára elérte a sziklaaljat.

Prehisztorikus maradványokat nem talált.

Fülóhegyi „kis szirti” hasadékbarlang.

Az előző három barlangot magában foglaló szirttől D-re levő kis szirtben találjuk. Törmelékkel majdnem teljesen kitöltődött, 0,60 m széles, 1 m hosszú, 2 m magas.

Fülóhegyi „odu”.

A nagybarlang felett található szűk, törmelékes kis üreg.

Fülóhegyi „fülke”.

Az előzőtől É-ra, de egy kicsit magasabban, ahhoz hasonló méretben találjuk.

Fülóhegyi „nagyszirti” hasadékbarlang.

A nagyszirt legnyugatibb részén találjuk, hossza 2 m, magassága 1 m, szélessége 0,60—0,70 m.

Fülóhegyi „kormos fülke”.

A hegy K—DK-i oldalában van egy kis szirtben. Szélessége 2,70 m, magassága 1—1,10 m, hossza 2,20 m.

A fülke mélyén keskeny, törmelékkal kitöltött hasadék húzódik befelé. A fülke mennyezetén füstnyomok láthatók. A szirt, amelyben a fülke kiképződött, tele van kaotikusan hálózódó kőzetrésekkel.

Fülóhegyi „törmelékes” hasadékbarlang.

Az előzőtől É—K-re, egy másik sziklászirtbe nyúlik. Egyik oldalfalának magassága 2,60 m, a másiké 1,80 m, szélessége az alján 0,90, fent 0,30 m. Hossza 4 m, melyből 1 m törmelégmentes, a többi része törmelékkal kitöltött.

Fülóhegyi „ferde” hasadékbarlang.

Az előző mellett találjuk, hossza 3 m, szélessége átlagosan 0,30 m, magassága 1,30—1,60 m. Falai ferdek és sziklaélei feltűnően le-gömbölyítettek. Kitöltés úgyszólván nincs is benne.

Az apró, ökölnyi üregek a szirt közelében itt is megfigyelhetők.

I R O D A L O M:

Dr. Hoffer András: A Szerencsi sziget földtani viszonyai. Debrecen, 1937. (Kny. a „Tisia” 1937/10. sz.-ból.)

GÖMBVILLÁM DIÓSGYŐR FELETT

Dr. SZABÓ GYULA

A természetben gyakran fordulnak elő szép és csodálatbaejtő, valamint kísérteties és félelmetes jelenségek. Ezekhez sokan babonás hiedelemmel csodákat fűznek, pedig ma már mindegyiknek a kialakulását, lefolyását ismerjük, sőt kísérleti úton elő is állíthatjuk őket.

A csodálatos, a szép természeti jelenségekhez soroljuk a szivárványt, a nap- és holdgyűrűt és a halójelenséget. Ezek akkor képződnek, ha a napsugarak bizonyos szög alatt az esőcseppeken, továbbá az alacsony és közép magas, vízpárából vagy a magasban úszó jégkristályokból álló felhőkön megtörnek, a törés következtében a fehér fényt felbontják a szivárvány elragadó színeire, a Nap és a Hold körül piros-sárgás színű gyűrűt képeznek, és a halójelenségnél a megtört fény révén csodálatosan szép köralakú mértani formákat hoznak létre. Ezekben a különös természeti jelenségekben a mi vidékünkön is igen gyakran gyönyörködhetünk, csak nyitott szemmel kell járnunk, fel kell néznünk az égre, és észre kell vennünk őket.

Ugyancsak sokszor fordulnak elő légterünkben félelmetes, kísérteties természeti jelenségek is, amelyek szorongást, aggodalmat, félelmet, sőt rémületet okoznak. Ezek okait és lefolyását is megállapította a tudomány. Ide számíthatjuk a ritkán előforduló teljes napfogyatkozást, amikor fényes nappal a Hold eltakarja a Napot, és a déli órákban az égbolt teljesen elsötétül, a csillagok láthatóvá válnak, továbbá a felhőszakadást, amelyek a hideg és meleg légtömegek találkozásánál kialakuló zivatargócokban fordulnak elő, és a zivatárokat kísérő villámlás és mennydörgés jelenségeket, amelyek tulajdonképpen nem mások, mint a nagyon elektromossá vált felhők, vagy a felhő és a föld közötti villamos kisülések és az ezt követő hangjelenségek.

Egy ilyen félelmetes, nagyon ritkán előforduló természeti jelenséget láttunk többen a július 13-ára virradó éjszaka Diósgyőr felett. Július 12-én este az idő nagyon nyugodt, csendes és szokatlanul meleg volt. Még a fák levelei is mozdulatlanok voltak. A csillagok különleges fényességgel ragyogtak. Ahogy mondani szokták: vihar